

вищої освіти відповідно до сучасної концепції, дедалі більше уваги надається оптимізації та індивідуалізації освіти, широкому застосуванню інформаційних технологій саме за рахунок створення інтегрованої системи, що містить, зокрема, електронні фахові видання й офіційний веб-сайт, та допоможе майбутнім фахівцям використовувати власний інтелектуальний потенціал на благо суспільства. Важливу роль при цьому має відігравати процес трансформації бібліотеки вищого навчального закладу у сучасний інформаційний центр, основною функцією якого залишається ефективно інформаційне забезпечення навчального та наукового процесів.

1. Андріанов О. В. Формування інформаційно-комунікативної компетентності в процесі підготовки фахівців документно-інформаційної сфери/ О. В. Андріанов, О. О. Татакі// Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2016. – № 1. – С. 50 - 56.
2. Коло С. Веб-дизайн: книга Стіва Круга або «не змушуйте мене думати!»/С. Коло. – СПб.: Символ-Плюс, 2005. – 200 с.
3. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р., № 1187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>
4. Татакі О. Особливості створення електронного видання для спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»/ О. Татакі, К. Білошкурська// Актуальні питання державно-правового розвитку України: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-літтю ОНПУ. – К.: Каравела, 2018. – С.146 -150.

ЗМІСТ І НАПРЯМКИ РОБОТИ НАД СТИЛІСТИЧНИМИ ВМІННЯМИ УЧНІВ

Кифорчук О., Сокаль М. А.

Питання формування стилістичних уявлень та вмінь молодших школярів досліджуються провідними науковцями України, осмислюються вчителями (В. Бадер, М. Будна, І. Жужман, М. Кочегіна, О. Лобчук, Н. Янко та

ін.). Проте актуальним залишається аналіз організації стилістичної роботи та вироблення методичних шляхів її удосконалення. Адже спостереження за освітнім процесом, аналіз досвіду вчителів демонструє недостатню забезпеченість стилістичної роботи на теоретичному та практичному рівні та, як наслідок, недоліки стилістичного плану в розвитку мовлення учнів.

Учні розпочинають знайомство із текстом як таким ще із першого класу і продовжують роботу над його вивченням впродовж усього шкільного мовного курсу навчання. Вони дізнаються про його основні складові, комунікативні різновиди, аналізуючи зразки зв'язного мовлення, працюючи над відновленням деформованих текстів, вдосконаленням текстів, складаючи до них плани різного ступеня складності, переказуючи тексти за планами та створюючи власні висловлювання різних типів і стилів.

Можна сказати, що на уроках української мови в початковій школі мовна стилістична пропедевтика починається в третьому класі, коли за діючою навчальною програмою [6] учні отримують початкові теоретичні знання про текст, його ознаки, типи мовлення (розповідь, опис, міркування).

Програмою передбачені:

– спостереження за найголовнішими ознаками художніх, науково-популярних та ділових текстів;

– складання текстів-описів, художніх та науково-популярних (без уживання термінів), за поданими зразками, з урахуванням ситуації мовлення.

Державні вимоги до цього пункту вимагають від учнів:

– впізнавати за характерними ознаками художні, наукові (правила, визначення), науково-популярні та ділові тексти;

– складали і записували художні і науково-популярні описи за поданим зразком.

Цей етап можна назвати загальним вивченням творів науково-популярного стилю на основі спостереження та роботи за зразком.

Робота в четвертому класі поповнюється переказом (докладним або вибіркоким) тексту художнього або науково-популярного стилю, з опорою на

даний або колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали. Зазначимо, що запланований переказ епізоду з переглянутого фільму потенційно теж може мати науково-популярний характер. Передбачається складання художніх та науково-популярних описів предметів, явищ, вправи на порівняння художнього і науково-популярного описів.

Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів 4 класу із цього змісту навчального матеріалу полягають:

- в аналізі учнями в навчальній роботі текстів-описів;
- у виявленні слів, які характеризують істотні ознаки описуваних предметів, явищ;
- в участі у порівнянні однотемних текстів-описів художнього і науково-популярного стилів (див. [6]).

Типова освітня програма з української мови більш лаконічно висловлює вимоги до стилістичної роботи з текстом:

- для 3 класу передбачено, що учень має навчитись складати і записувати художні і науково-популярні описи за поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел; розрізняти за характерними ознаками художні, науково-популярні та ділові тексти;
- для 4 класу – що має вміти розрізняти і будувати тексти художнього і науково-популярного стилів (див. [5]).

Цим обмежується зміст роботи над текстами науково-популярного стилю в початковому курсі української мови.

Для засвоєння учнями специфічних рис текстів науково-популярного стилю в 3 класі в розділі «Текст» подається вправа № 54 на зіставлення двох текстів-описів про горобця [7, с. 29]. Учні пропонується прочитати, порівняти два тексти та визначити, який з них є художнім, а який – науково-популярним описом. Треба зазначити, що матеріал вправи дозволяє з'ясувати, що таке науково-популярний стиль і чим він відрізняється від художнього, але вчитель має організувати таку роботу:

– Прочитайте обидва тексти вправи 54.

I. Поглянь, як гарно вбраний горобчик! На голівці сіренька шапочка. Грудка і черевце також сірі. А спинка і крильця – темніші, майже коричневі. Зверху на крильцях – біла смужечка. Щічки в горобчика сірі, а під шийкою велика чорна пляма, як широка краватка.

II. Горобець – невелика пташка з міцним дзьобом. Крило у горобця коротке, хвіст довгий. У забарвленні переважають коричневі і чорні тони (З енциклопедії).

– Який з двох текстів більш схожий на статтю з підручника? (Другий.)

– Чим саме він схожий на статтю з підручника? (У ньому вміщено наукові факти.)

– Чи можна зрозуміти з другого тексту, як ставиться автор до горобців? (Не можна.)

– А чи зрозуміло нам це з першого тексту? (Так. Автор добре відноситься до цього птаха.)

– Що допомогло вам виявити ставлення автора до горобця? (У другому тексті слова вжиті у пестливій формі, автор часто порівнює горобчика із чимось.)

– А чим схожі ці два тексти? (Тексти схожі темами. В них обох йдеться про горобців.)

– Якого типу перший текст? (Це опис науково-популярного стилю.)

– Якого типу другий текст? (Це теж опис.)

– Те, що ці два тексти-описи різняться між собою – не випадковість. В українській мові, окрім типів текстів, визначають ще стилі текстів, з якими ви будете детальніше знайомитись у старших класах. Перший текст – це художній опис, а другий – опис науково-популярного стилю.

Методичний коментар. Метою цієї вправи є виділення специфічних ознак текстів науково-популярного стилю в порівнянні з текстами художнього стилю: подання достовірних наукових фактів, лаконічність,

точність викладу. Матеріал цієї вправи дає можливість увести термін «стиль мовлення».

Науково-методичні джерела (праці В. Бадер О. Лобчук, Н. Янко та ін.) [1; 2; 3; 8] дають можливість визначити основні напрямки роботи зі стилістики з молодшими школярами. Це:

- навчання створювати тексти різних стилів;
- стилістичний аналіз як частина словникової роботи на уроках мови та читання;
- супровідні вправи при вивченні мовної теорії.

Діти вчаться розпізнавати стилі мовлення на основі зіставлення, порівняння, аналізу, а також добирати мовні засоби для передачі своїх думок відповідно до того чи іншого стилю. Доцільно спиратись у такій роботі на конкретні приклади, які допоможуть учням усвідомити особливості різноманітних стилів мовлення.

У ході підготовки учнів до виконання мовленнєвих вправ доречно привертати увагу дітей до стилістичних особливостей кожного комунікативного типу тексту. Так, наприклад, щодо тексту-опису можливі констатації:

- текст-опис не має сюжету, в ньому відсутні події та дійові особи. Тут зображуються картини природи, окремі предмети, явища, дії, процеси, вказуються їхні ознаки, внутрішній зміст, складові частини, найбільш помітні деталі тощо. Мова текстів-описів багата на прикметники, образи-порівняння, епітети. До цього типу тексту можна поставити загальне питання *який? (яке?, які?)*.

- Опис може бути художнім, діловим, науковим. Для ділового опису характерні послідовність викладу, відповідність фактам, ознакам, об'єктивність. Його мета – дати точне уявлення про предмет чи явище, повідомити перевірені фактичні дані. Діловий опис позбавлений емоційності, образності, жвавості. Художній опис – це образний опис. Він має вплив на уяву людини, на світ її почуттів, образних асоціацій. Науковий опис вимагає

високої точності викладу думки. За способами її викладу він наближається до ділового опису.

Із науковими описами дітей можна познайомити на уроках природознавства і продовжити цю роботу на уроках мови. Такий підхід сприятиме розвитку в учнів спостережливості, уваги до оточуючого світу. У процесі формування навичок описувати предмети в дітей розвиватиметься вміння логічно мислити, будувати своє висловлювання в певній композиційній формі, збагачуватиметься творча уява.

Отже, використовуючи термінологію М. І. Пентилюк, можна констатувати, що вивчення стилістики у початковій школі має „супровідний” характер (див. [4]). Але стилістична пропедевтика є необхідною складовою початкового мовного курсу, оскільки тут створюється підґрунтя для ефективного опанування стилістики у середній і старшій школі. Останнє можливо лише за умови систематичної і планомірної роботи вчителя початкових класів над формуванням стилістичних умінь учнів.

1. Бадер В.І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів/ В. І. Бадер. – К.: АПН, 2003. – 316 с.
2. Лобчук О. Ознайомлення молодших школярів з поняттям «тема» і «основна думка» тексту/ О. Лобчук // Початкова школа. – 2010. – № 4. – С. 14–16.
3. Лобчук О. Ознайомлення школярів зі стильовим забарвленням тексту/ О. Лобчук // Початкова школа. – 2013. – № 10. – С. 8 - 11.
4. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика/М. І. Пентилюк. – К.: Вежа, 1994. – 238 с.
5. Типова освітня програма 3-4 класи (розроблена під керівництвом О. Я. Савченко): Українська мова. Літературне читання. // URL.: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
6. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1 - 4 класи (оновлена). // URL.: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
7. Українська мова: підручник для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, Н. А. Васильківська /

За ред. М. С. Вашуленка. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.

8. Янко Н. Причини стилістичних помилок у письмових роботах учнів та запобігання їм / Н. Янко// Початкова школа. – 2007. – № 5. – С. 23 - 26.